

I - GİRİŞ :

Bakanlık Makamının 03/11/2004 gün ve 1797 sayılı Onayları ile Teftiş Kurulu Başkanlığının 04/11/2004 tarih ve 1823 sayılı talimatları gereğince yapılan inceleme sonucunda işbu rapor düzenlenmiştir.

II - KONU :

Hollanda'da kültür varlıklarının korunmasına ilişkin olarak var olan yasal ve kurumsal yapılanma ile koruma kültürünün gerçekleştirilmesine yönelik çalışmaların, gerçek ve tüzel kişilere bu hususlarda sağlanan mali, teknik ve idari kolaylıkların araştırılması, mevcut uygulamaların yurdumuzdaki durumla karşılaştırılması ve yararlı olabilecek hususların değerlendirilmesinden ibarettir.

III - İNCELEME - DEĞERLENDİRME :

Bakanlık Makamının 03/11/2004 gün ve 1797 sayılı Onayları ile Teftiş Kurulu Başkanlığının 04/11/2004 tarih ve 1823 sayılı talimatları gereğince (Ek: 1,1/A-E) yapılan ve yukarıda 'KONU' bölümünde belirtilen İnceleme kapsamında; Hollanda'nın sahip olduğu kültürel varlıklar; taşınmaz ve taşınır kültür varlıkları olarak iki ana kategoride ele alınmış, ayrıca ülkede yürütülen arkeolojik çalışmalar da bu kapsamda ayrı bir başlık altında incelenmeye çalışılmıştır.

Yapılan inceleme sonucunda düzenlenen işbu raporda; öncelikle inceleme yapılan Hollanda ile ilgili olarak gerek anılan ülkeyi tanıma, gerekse ülkemizle kıyaslama yapma açısından öncelikle bir başlık altında rakamlarla genel bilgilere yer verilmiş, daha sonra Hollanda hükümetlerinin ülkenin kültürel mirasına ilişkin izledikleri politikaların genel hatları ve önceliklerine ve son yıllarda genel olarak hükümet bütçelerinden kültürel mirasın korunmasına yönelik olarak yapılan harcamalara kısaca değinilmeye çalışılmış, daha sonra ise, taşınmaz kültür varlıkları; **Tarihi Binalar ve Yerler**, taşınır kültür varlıkları; (bunların mevcut halleriyle buldukları) **Müzeler**, arkeolojik çalışmalar da; **Arkeoloji** başlığı altında incelenmiştir.

A) GENEL BİLGİ :

Krallıkla yönetilen Hollanda, ülke sınırları açısından 1815 yılında şekillenmiş ve 1830 yılında Belçika'dan ayrılarak bağımsız bir krallık haline dönüşmüştür. Endüstrileşmiş bir ülke olmasının yanında, aynı zamanda oldukça yoğun şekilde tarım ürünleri ihracatçısı bir ülkedir. NATO üyesi olan Hollanda bilindiği gibi Avrupa Birliği üyesidir ve 1999 yılından beri de para birimi olarak Euro'yu kullanmaktadır.

Ülkenin; **Yönetim şekli**; Anayasal Monarşi, **Başkenti**; Amsterdam, **Toplam alanı**; 41.526 km², **Nüfusu**; 2005 yılı Temmuz ayı itibariyle 16.407.491, **Nüfus artış oranı**; 2005 yılı tahmini olarak % 0.53, **Doğumda beklenen ortalama ömür**; 2005 yılı tahmini olarak 78.81, **Etnik yapı**; % 83 Hollandalı, % 17 Diğer (Büyük oranda Türkler, Faslılar, Surinamlılar, Endonezyalılar, Antiller), **Dini yapı**; 1998 yılı itibariyle; Roman Katolik (% 31), Protestan (% 21), Müslüman (% 4.4), Diğer (% 3.6), Herhangi bir dini bağı olmayan (% 40), **Ekonominin büyüme hızı**; 2004 yılı tahmini olarak % 1.2, **Kişi başına düşen yıllık milli gelir**; 2004 yılı tahmini olarak 29.500 Amerikan Doları, **Yıllık enflasyon oranı**; 2004 yılı tahmini olarak % 1.4, **İşsizlik oranı**; 2004 yılı tahmini olarak % 6, **Devlet Bütçesi (2004 yılı)**; gelir (256.9 milyar Amerikan Doları), gider (274.4 milyar Amerikan Doları), **İhracat**; 293.1 milyar Amerikan Doları, **İthalat**; 252.7 milyar Amerikan Dolarıdır.

B) HOLLANDA HÜKÜMETLERİ TARAFINDAN KÜLTÜREL MİRASIN KORUNMASINA İLİŞKİN İZLENEN POLİTİKALAR ve BU AMAÇLA YAPILAN HARCAMALAR :

Son yıllarda Hollanda'da ülkenin ortak kültürel mirası olarak görülen tarihi yapılara ve yerlere, müzelere ve arkeolojiye ilişkin izlenen politikalar öncelikle "koruma" üzerine yoğunlaşmıştır.

1990 yılında Hükümet tarafından, müzelerde bulunan eserlerin, tarihi binaların ve yerlerin kayıt ve tescillerine ilişkin olarak geçmiş yıllardan beri birikmiş sorunları çözmeyi, eski kayıt ve tescilleri güncelleştirmeyi amaçlayan bir program yayınlanmıştır.

Temelde Hollanda kültürel mirasının korunmasını amaçlayan bu delta planın 2000 yılından sonra neticelendirilmesi hedeflenmişti. Bu Plan aynı zamanda ülkenin sahip olduğu kültürel varlıklara ilişkin yapılacak seçimin ve korumanın da yapısını ve sistemini ayrıntılarıyla açıklamakta ve ele almaktadır.

Kültürel mirasa ilişkin olarak öncelikle yoğunlaşılacak ve geleceğe ilişkin olarak ele alınan ikinci bir konu; okul içi ve dışı eğitim amacıyla kültürel mirasın en iyi şekilde nasıl kullanılacağı hususudur.

Her ikisi de 1996 yılının sonunda yayınlanan; 1997-2000 "Kültürel Politika Belgesi" nde ve "Kültür ve Okul Belgesi" nde; müzelerin eğitim merkezleri gibi kullanılması savunulmaktadır.

Bütün amaç kültürel miras alanındaki eğitim ve kurumlar arasındaki iletişimi ilerletmek, bir taraftan yeni müfredatlar ve eğitim metodları geliştirirken, diğer taraftan başarılı örnekleri yayınlamak ve kültürel miras kurumlarındaki uzman öğretmen ve personeli ödüllendirmek, teşvik etmek ve bu konuda uzman personelin yetişmesine yardımcı olmaktır.

Kültürel mirasa ilişkin olarak öncelikle yoğunlaşılan ve geleceğe ilişkin olarak ele alınan üçüncü konu; kültürel miras alanındaki kurumlar arasında ve merkezi hükümet, bölge yönetimleri ve belediyeler olmak üzere bu üç yönetim katmanı arasındaki işbirliğini geliştirmektir.

Bir diğer konu ise; tarihi ve kültürel varlıkların korunmasına ilişkin izlenen politika ile iskan ve yerleşim amaçlı özel planlamaya ilişkin politika arasındaki ilişkiyi geliştirmek ve desteklemektir.

Amaç, ülkenin kültürel mirasını insan çevresinde belirleyici bir faktör olarak daha etkili ve bilinçli olarak kullanmaktır.

Bunun anlamı, iskan ve yerleşime ilişkin özel planlama kararlarında tarihi ve kültürel beklentilerin de kapsanması ve göz önünde bulundurulmasıdır.

Hükümetlerin son yıllarda genel olarak kültürel mirasın korunması, kütüphaneler, güzel sanatlar, sinema, amatör sanatlar, sanat eğitimi vb. olmak üzere kültüre yönelik yıllık genel bütçeler kapsamında harcamalarının büyüklüklerine bakıldığında, Eğitim, Kültür ve Bilim Bakanlığı'nın bütçesinden; 1999 yılında 1.379.800.000,-Euro, 2000 yılında 1.423.000.000,-Euro, 2001 yılında 1.493.300.000,-Euro, 2002 yılında 1.535.400.000,-Euro, 2003 yılında ise 1.549.400.000,-Euro tutarında bir rakamın harcadığı, hükümetlerin yıllık genel bütçe rakamları değerlendirildiğinde, kültüre ayrılan harcamaların genel bütçenin ortalama olarak % 1.2-1.4' üne tekabül ettiği görülmektedir (Ek: 2,4).

Merkezi Hükümetin Eğitim, Kültür ve Bilim Bakanlığı bütçesinden yaptığı harcamalara ek olarak, bölge ve belediye yönetimleri tarafından kültüre yönelik olarak yapılan harcamaların 1975-1999 yıllarındaki büyüklüklerine bakıldığında ise; Bölge yönetimleri tarafından 1975 yılında 34.8, 1985 yılında 63.2, 1994 yılında 92.2, 1998 yılında 187.4, 1999 yılında ise 191.9 milyon Euro, belediye yönetimleri tarafından 1975 yılında 322.1, 1985 yılında 582.5, 1994 yılında 890.8, 1998 yılında 1029.2, 1999 yılında ise 1172.6 milyon Euro gibi rakamların harcadığının görüldüğü, Merkezi Hükümet, bölge yönetimleri ve belediyeler, diğer bir ifadeyle merkezi ve yerel otoriteler tarafından genel toplamda Hollanda genelinde 1975 yılında 597.1, 1985 yılında 1149.7, 1994 yılında 1441.4, 1998 yılında 1865, 1999 yılında ise 2016.5 milyon Euro'nun kültüre yönelik olarak harcadığı ve yapılan bu harcamaların yıllar itibarıyla sürekli artan bir trend içinde olduğu anlaşılmaktadır (Ek: 3).

İnceleme-araştırma konumuzu teşkil eden taşınır ve taşınmaz kültürel mirasın korunması ile arkeolojik çalışmalar için gerek Hollanda hükümetlerinin, gerekse bölge ve belediye yönetimlerinin son yıllarda yaptıkları harcamalara ayrıca ilgili bölümlerde yer verilecektir.

C) TAŞINMAZ KÜLTÜR VARLIKLARI (TARİHİ YAPILAR ve YERLER) :

Hollanda hükümetleri tarafından kültürel mirasın korunmasına yönelik olarak izlenen politikalar kapsamında tarihi yapıların ve yerlerin korunması dendiğinde genellikle; tarihi önemi olan mimari çevrenin korunması ve restore edilmesi için kamu ve özel kurumlar tarafından yapılan çabalar anlaşılmaktadır.

Bu çevre; kiliseleri, şapelleri, manastırları, şehir caddelerini, şatoları, yel değirmenlerini, çiftlikleri, şehir kapılarını, şehir duvarlarını, hisar ve kaleleri, savunma hendeklerini, darphaneleri, silah depolarını ve özellikle de ikametgah olarak kullanılan evleri kapsamaktadır.

Devlet bu kapsamda sadece tek tek yapılara değil, daha geniş şehirlerin tarihi merkezleri yanında yüksek köyler, köy yeşillikleri ve çayırlıklar ile aynı zamanda kendine özgü şehir ve kasaba koruma alanlarına da odaklanmıştır.

1988 yılında yürürlüğe giren Eski Eserler ve Tarihi Yapılar Yasası'nda (Monumentenwet) bu tür eski eserler; yapılışından beri elli yıldan fazla olmuş ve güzellik, bilimsellik veya tarihi-kültürel değeri nedeniyle genel önemi olan insan yapısı taşınmaz yapılar olarak tanımlanmaktadır (Ek: 5).

Birçok kale, şehir kapısı, kilise ve ortaçağ evi uzun süre bir amaca hizmet etmedikleri veya kullanılmadıkları için 19. yüzyılda yıkılmışlardır.

Tarihi yapıları ve yerleri korumak 1874 yılından beri Hollanda Hükümetlerinin resmi görevidir. 1874 yılında ilk defa herhangi bir yasal düzenleme olmamasına rağmen ulusal bütçeye "Hollanda Tarihi ve Sanatı" na ilişkin eski eserlerin korunması ve yönetimi için ödenek konulmuştur. Dolayısıyla Hükümet ilk olarak tarihi yapıların restorasyonu için anılan yıl para tahsis etmiştir. Bütçeye konulan bu kaynak kullanılarak bir kere restore edilen binalar için, çeşitli şekillerle para yardımı yapılması (gelecekte de bakımını sağlama kriteri, ölçüsü gibi) garanti altına alınmıştır.

Yasal bir düzenlemeden yoksun olunmasına rağmen bütün hükümetler samimi olarak eski eser sahiplerine yardım teşviği vermek için onları ikna etmeye çaba harcamışlardır. Bu konuda herhangi bir yasal düzenleme olmamasının doğal bir sonucu olarak; bir eski eser sahibinin, sahibi olduğu eserin bakımı konusunda işbirliği yapmayı reddetmesi durumunda bu uygulamanın bir anlamı kalmıyordu.

II. Dünya Savaşı sona ermeden tarihi yapılar ve yerlerin korunması tam anlamıyla şekillenmeye başlamış, aslında, savaştan zarar gören tarihi değere haiz binaları restore etmek gerekli olmuştu.

1988 yılında yürürlüğe giren ve çeşitli maddeleri değişikliklere uğramakla birlikte halen yürürlükte olan Yasa'dan önce yürürlükte olan 1961 tarihli Eski Eserler ve Tarihi Yapılar Yasası sadece tek tek binaların değil, aynı zamanda kendine özgü şehir ve kasaba koruma alanları gibi tarihi açıdan değerli toplulukların da korunmasının yolunu açmıştır. Bu Yasa ile her belediyeye tarihi binaların sicilini tutma zorunluluğu getirilmiş

ve belediyeler tarafından tarihi yapıların sicillerinin tutulmasına yönelik olarak yürütülen proje 1970 yılında tamamlanmıştır.

Anılan Yasa ile aynı zamanda tescilli yapılarda Eğitim, Kültür ve Bilim Bakanlığından önceden izin almadan değişiklik yapılması veya bu yapıların yıkılması da yasaklanmıştır.

Geçen birkaç on yılda Hollanda'da tarihi ve kültürel yapıların ve yerlerin korunmasına yönelik çalışmaları önemli ölçüde etkileyen üç önemli gelişme olmuştur.

Bunlardan ilki ve en önemli olanı; idari yapıda meydana gelen yeni düzenlemeler sonucunda tarihi ve kültürel çevreye yönelik koruma çalışmalarının merkezilikten çıkmasıdır.

İdari statü ve tarihi ve kültürel yapıların korunmasına yönelik finansal araçlar 1988 yılında yürürlüğe giren Eski Eserler ve Tarihi Yapılar Yasasında yer almaktadır.

Anılan Yasanın 1961 yılında yürürlüğe giren şeklinin aksine 1988 yılında yürürlüğe giren yeni şekli, restorasyon izinlerini verebilmeleri için belediyelere bağlı yetkiler (şartlı yetkiler) vermekte ve bu yetkileri açıklamaktadır (Ek: 5).

“Anıtlara Bakım İçin Mali Devlet Yardımı Kanunu (The Besluit Rijkssubsidiering Onderhoud Monumenten)” nda Devlet tarafından yapılan yardımlarda kullanılmak üzere ulusal nitelikteki eski eserlerin belirlenen birtakım kategorilerine ilişkin bakım fiyatları, yine aynı şekilde “Anıtları Onarma İçin Mali Devlet Yardımı Kanunu (The Besluit Rijkssubsidiering Restauratie Monumenten)” nda da Devlet tarafından yapılan yardımlarda göz önünde bulundurulacak restorasyon fiyatları belirlenmiştir.

İkinci önemli gelişme; merkezi hükümet görevlerinin yerelleşmesine yönelik çeşitli gayretleri ve çabaları içeren değişik plan ve projelerin hayata geçirilmesi alanında görülen önemli çabalardır.

Bu kapsamda bir alandaki tarihi bir yapının veya yerin tanımı kademe kademe genişlemiş ve korumaya yönelik seçim politikasında ve koruma alanında değişiklikler olmuştur.

Tescilli yapılmış yapılara yönelik korunma kaydı artık kendiliğinden devam etmemekte, diğer bir ifadeyle, çeşitli ilgileri artırırken kesin korumaya alınan bir binanın kültürel ve tarihi değeri de hesaba katılmaktadır.

Tahrip olmuş veya yıkılmış tarihi ve kültürel yapıları yeniden inşa etmek geçmişte kalmış bir konu olarak değerlendirilmesine rağmen, kültürel ve tarihi bir bakış açısından kıymetli yapıların korunması hala ana öneme haiz bir konu olarak görülmektedir.

Sanat tarihine ilişkin kıymetlerin korunmasında artık sadece korumaya alınacak yapının seçimi amaçlanmamakta, işlevi ve pratik faydası da kucaklanmakta ve koruma daha yeni mimari eserleri de içermeye doğru genişletilmektedir.

Üçüncü önemli gelişme ise; diğer politika alanları ile tarihi yapılar ve yerlerin korunması arasında daha yakın ilişkilerin kurulmasına yönelik çalışmalardır.

Tarihi yapıları ve yerleri koruma, artan bir şekilde diğer politika alanları ile karşılıklı olarak etkileşim içinde olmakta, zira tek tek yapılara dikkat çeken geleneksel koruma yaklaşımı daha geniş coğrafi alanlara daha fazla yoğunlaşmaya doğru bir eğilim kazanmaktadır. Tarihi yapılar ve toplulukların korunmasına yönelik izlenen politika; bayındırlık ve iskan çalışmalarına yönelik çalışmalarda göz önünde bulundurulmak üzere “Konut, Özel Planlama ve Çevre Bakanlığı” ile işbirliğini artırmak için büyük rol oynamakta, ayrıca “Tarım, Doğa Yönetimi ve Balıkçılık Bakanlığı” ile de düzenli olarak istişare yapılmasını gerektirmekte, “Ekonomik İlişkiler Bakanlığı” ile işbirliği içinde, kültür turizmi teşvik edilmekte ve desteklenmektedir.

1- Rakamlarla Tarihi ve Kültürel Yapılar ve Yerler :

Hollanda’da yaklaşık olarak tescilli 49.000-adet bina ve yapı vardır.

Bunların yaklaşık 32.000-adet gibi büyük bir kısmı özel şahıslara ait olan konutlardır.

Diğer büyük kategoriler; çiftlikler (yaklaşık 6.000), kiliseler (yaklaşık 3.700), yeldeğirmenleri (yaklaşık 1.100), savunma ile ilgili eserler (yaklaşık 800) ve kamu binaları (yaklaşık 1.300) adettir.

Korunan tek tek bina ve yapılara, korumaya alınan kendine özgü şehir ve kasaba koruma alanları da eklenebilir.

Koruma sahasında olan 341’den fazla kasaba ve köy bulunmaktadır.

2- Yasal, İdari ve Kurumsal Yapılanma :

1988 yılında yürürlüğe giren Eski Eserler ve Tarihi Binalar Yasası’na göre; tarihi ve kültürel öneme haiz yapıların ve yerlerin korunması ve bu konuda politika geliştirilmesi ve uygulanmasından Eğitim, Kültür ve Bilim Bakanlığı sorumludur (Ek: 5).

Hollanda idari sisteminde sıkça uygulandığı ve hemen hemen her bakanlıkta karşılaştığı gibi Eğitim, Kültür ve Bilim Bakanlığı bünyesinde de; “Eğitim Konseyi” ve “Bilim ve Teknoloji Konseyi” nin yanında, Bakanlığın kültüre ilişkin politikalarının geliştirilmesi, uygulanması ve karar verme süreçlerinde danışma niteliğinde katkı sağlayan, Bakanlığa ve Hükümete karşı bağımsız statüye sahip olan “Kültür Konseyi” bulunmaktadır (Ek: 6).

Kültür Konseyi yukarıda da belirtildiği gibi, kültüre yönelik politikaların oluşturulması ve uygulanması sürecinde etkin bir konuma sahiptir. Bu etkinliği raporumuzun muhtelif kısımlarında değinildiği gibi, yasal koruma statüsüne sahip olacak yapıların seçiminden, koruma konusunda özel ve tüzel kişilere yapılacak parasal

yardımların büyüklük ve sürelerinin belirlenmesine kadar geniş bir alanda açıkça kendini göstermektedir.

“Spesifik Kültürel Politika Yasası (The Specific Cultural Policy Act)” na göre Konseyin; Eski Eserler ve Tarihi Yapılar Yasası ile ilgili konularda tavsiyelerde bulunan ve görüş veren sürekli bir Komitesi de bulunmaktadır.

Anılan Yasaya ilişkin, Eğitim, Kültür ve Bilim Bakanlığı düzeyindeki görevlerle ilgili olarak Bakanlık idari yapısı içerisinde, Bakanlık adına sorumlu olan “Hollanda Tarihi Yapılar ve Yerlerin Korunması Dairesi (Rijksdienst voor de Monumentenzorg, RDMZ)” isimli bir birim bulunmaktadır (Ek: 6,7).

RDMZ, belediyelere; tescilli yapılara ilişkin yapı sahiplerinden gelen ve sürüncemede kalmış fonksiyon değişikliğine ilişkin izin talepleri ile, restorasyon çalışmalarının hazırlanması ve yürütülmesi ile ilgili olarak tavsiyelerde bulunur.

Arkeolojik eserler RDMZ'nin yetkisi dahilinde olmamakla birlikte, bu eserler için arkeolojik çalışmalara ilişkin bölümde de değinileceği üzere, Bakanlık nezdinde “Devlet Arkeolojik İncelemeler Dairesi (Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek, ROB)” isimli bir birim bulunmaktadır (Ek: 6).

Eğitim Kültür ve Bilim Bakanlığının 1988 yılında yürürlüğe giren Eski Eserler ve Tarihi Yapılar Yasası ile ilgili yetki ve sorumlulukları genel olarak;

1) Ulusal koruma için tarihi yapıları ve yerleri tespit etme, seçme ve tescil etme,

2) İzin başvurularında veya özel durumlara ilişkin kentsel yerel yasa ihmallerinde, bu tür başvuru ve ihmallere ilişkin bağımsız karar alma hususlarında belediyelere tavsiyelerde bulunma,

3) Koruma altına alınmış yapıların restorasyonu ve bakımı için para yardımı yapma,

4) “Konut, Özel Planlama ve Çevre Bakanlığı” ile birlikte kent ve kasaba koruma alanlarını belirleme

olarak sayılabilir (Ek: 5).

Sayılan bu yetki ve görevlere ek olarak, Bakanlık anılan Yasa ile ortaya çıkan ve kendi sorumluluk alanı dışında kalan yasa ve idari düzenlemelerin yapımından da sorumludur. Bunlara örnek olarak ; “Konut Yasası (Woningwet)” ve “Kent ve Ülke Planlama Yasası (Wet Ruimtelijke Ordening)” verilebilir. Bu anlamdaki görevler; yerleşim ve kent planlamasına ilişkin düzenlemelerde, yapılaşma ve planlama izinleri konusunda Bakanlığa bilgi verilmesini ve görüşünün alınmasını gerektirmektedir.

1985 yılında; o zamanki adıyla Sağlık, Sosyal ve Kültürel İlişkiler Bakanlığı'nın işbirliğinde Ulusal Restorasyon Fonu (The National Restoration Fund, NRF) kurulmuştur. Bu Fonun amacı kurumsal yatırımcılarla Devlet arasında “işbirliği yapan ortaklık (a collaborative partnership)” olarak hizmet vermektir. NRF; yapılması düşünülen yardım projelerinin bazı bilimsel-teknik yönlerini incelemekle sorumludur. Koruma altına

alınan yapıların sahipleri restorasyon çalışmaları için bu Fondan düşük faiz oranları ile borç para (kredi) alabilirler. Fon ayrıca ikmal (katkı) yardımları (a fonds perdu), ipotek karşılığında yardım finansmanı avansı sağlar ve yapı sahiplerine talep edilmesi durumunda finansal danışmanlık hizmeti de sunar. Zira ulusal restorasyon yardımlarının bazıları NRF aracılığıyla kredi olarak verilir, geri ödemeler ana para ve faiz olarak Fona geri döner ve bu paralar tekrar tekrar tarihi yapıların ve yerlerin korunmasına kanalize edilir.

Tarihi ve kültürel yapıların tescili; yapıların olduğu belediyelerden, şayet yapı yerleşim (yapılaşma) alanı dışında ise bölge yönetimlerinden ve Kültür Konseyinden istenen ve önerilen önceliklerden ilkidir.

Herhangi bir yapının tescil talebinin kabul edilmesi durumunda, söz konusu yapı tarihi yapılar kütüğüne kaydedilir (tescili yapılır) ve koruma altına alınır. Ayrıca, son karar yapının bulunduğu kentin (belediyesinin) önceliklerine bağlı olsa da yardım almak için elverişli bir duruma sahip olur.

Tarihi öneme haiz yapıların korunmasında merkezilikten uzaklaşılmasıyla birlikte, belediyeler bu alanda önemli bir role sahip olmuşlardır. Artık koruma altına alınan yapıların kullanım şekli belediyeler tarafından belirlenmekte, yapının korunmasına ilişkin finansal plan belediyeler tarafından hazırlanmakta ve bu amaçlarla belediler şehir mühendislerini, inşaat mühendislerini, halkla ilişkiler uzmanlarını ve hatta ilgili sivil toplum örgütlerini bu sürece dahil etmeye çalışmaktadırlar.

Anılan Yasa ayrıca, tescilli eski bina ve yerlerin nasıl korunacağını belirleyen izin politikasına ilişkin sorumluluğun lokal seviyede olmasını şart koşmakta, doğal olarak da bu durum hemen hemen daima bu sorumluluğun belediyelerde olması sonucunu doğurmaktadır.

Korumaya alınan tescilli bir yapının sahibi, yapıyı yıkmak, konumunu (yerini) değiştirmek veya yapıda değişiklik yapmak istemesi durumunda, binanın bulunduğu belediyenin kent yönetiminden izin almak zorundadır.

Kent otoriteleri (yetkilileri) izin konusunda olumlu veya olumsuz karar vermeden önce Eğitim, Kültür ve Bilim Bakanlığı'na danışmakta, verilen karara ilişkin olarak kendisine yapılan tebligata yapı sahibinin itiraz etme hakkı olduğu gibi sonradan kararı temyiz etme hakkı da bulunmaktadır.

3- Koruma Kültürünün Gerçekleştirilmesine Yönelik Çalışmalar ve Sivil Toplum Örgütleri :

Merkezi Hükümete ek olarak, tarihi yapıların ve yerlerin korunmasında, restorasyonunda ve bakımında bir çok özel şahıs ve sivil toplum kuruluşu da etkin bir role sahiptir.

Koruma politikasının gelişimi ve uygulamaya konulması sürecine sivil toplum kuruluşları da yakın bir şekilde dahil edilmektedir.

Bu alanda etkin olan önemli sivil toplum kuruluşlarına örnek olarak; “Ulusal Anıtlar Anlaşması Derneği (The Stichting Nationaal Contact Monumenten, NCM)” ve “Hollanda Anıtlar Bakım Derneği (The Stichting Monumentenwacht Nederland, SMN)” verilebilir.

NCM; özel sektörde ortak faaliyetleri teşvik etmekte, koruma konusunda faaliyet gösteren yüzlerce sivil kurum arasında bağlantılar kurmakta ve ayrıca bu konuda büyük sivil kurumlarla Merkezi Hükümet arasında da arabuluculuk yapmaktadır.

SMN ise; alınan koruyucu önlemlerle tarihi eserlerin bozulmasının önlenmesine yönelik çalışmalar yapmaktadır.

Tarihi yapıların ve yerlerin restorasyon ve bakımları sadece kamu kaynaklarıyla finanse edilmemekte, aynı zamanda bu alanda etkin sivil toplum örgütleri de sağladıkları kaynaklarla katkı sağlamaktadırlar.

4- Halkın Tarihi ve Kültürel Yapılara Olan İlgisi :

Hollanda’da halkın tarihi ve kültürel yapılara ve yerlere olan ilgisi son yıllarda belirgin bir şekilde olmasa da artma eğilimi içindedir.

Halkın tarihi ve kültürel ilgilerle, tarihi ve kültürel öneme haiz yapı ve yerleri hangi oranda ziyaret ettiğine ilişkin, yaş gruplarına ve ziyaret sıklıklarına göre yapılan bir araştırmanın sonuçları incelendiğinde; 1979- 1995 yıllarında 20 yaş ve üstündeki nüfusun % 5 ile 7’sinin ayda bir veya daha fazla kez, % 36 ile % 40’ının ayda bir kereden daha az, genel toplamda ise % 40 ile % 50’sinin ayda bir kereden daha az veya daha fazla oranda tarihi ve kültürel yapıları ve yerleri ziyaret etmek için talepte bulunduğu görülmektedir (Ek: 8).

5- Hükümetler Tarafından Tarihi Yapılar ve Yerlerin Korunmasına İlişkin Olarak İzlenen Politikaların Odaklandığı Alanlar :

Merkezi Hükümet kültürel ve tarihi değeri olan yapıların korunması ve muhafazasında genel bir sorumluluğa sahiptir. Hükümet tarafından bu sorumluluk her şeyden önce bu yapı ve yerlere yönelik restorasyon ve bakım çalışmaları için yardım sağlanarak yerine getirilmeye çalışılmaktadır.

Bir yapının bu kapsamda bir yardım alabilmesi için gerekli şart, yapının tescilli olmasıdır.

Ulusal Tarihi Yapılar Kütüğü (Sicili)’ne ek olarak, kent ve belediye kütükleri de bulunmaktadır.

Tarihi yapıların ve yerlerin korunması çalışmalarında etkinlik ve verimliliğin daha da artırılması ve çok başlılığın azaltılması açısından, önümüzdeki yıllarda Merkezi Hükümet, bölgesel otoriteler ve belediye yönetimleri tarafından halen ayrı ayrı elden yürütülen restorasyon ve bakım çalışmalarına ilişkin plan-proje yardımlarının tek elde toplanması ve tek elden yapılması hedeflenmektedir.

Merkezi Hükümet, restorasyon ve bakım yardımlarına ek olarak, bu alanda faaliyet gösteren sivil toplum örgütlerine yardım tahsis ederek (örneğin; koruma alanında faaliyet gösteren bu tür örgütler arasında yeterli bir iletişim (network) ağının gelişmesi gibi) çalışmalarını teşvik etmektedir.

Hollanda'da koruma altına alınan yapıların ve yerlerin büyük bir çoğunluğunun yapım yılı 1850 yılından öncesine dayanır. Koruma altına alınan yapılar ve diğer binaların çok azının yapım yılı bu tarihten sonradır.

1986 yılında, o zamanki adıyla Sağlık, Sosyal ve Kültürel İlişkiler Bakanlığı, ülke genelindeki korumaya elverişli olan ancak bu amaçla tespit ve tescili yapılmamış, özellikle de 1850-1940 yılları arasında inşaa edilmiş olan ve "son dönem yapıları" olarak tanımlanan tarihi yapıların katalogunu çıkarmak amacıyla "Tarihi Yapıları İnceleme Projesi (Monumenten Inventarisatie Project, MIP)" ni başlattı. Bu proje ile sadece bahse konu yapıları yasal korumaya almak değil, yapılaşma alanında özel planlama yapmada ve tarihi yapıların ve yerlerin korunmasında sorumluluğu bulunan bölge yönetimlerine, belediyelere ve diğer sivil veya resmi kurumlara bu anlamda destek sağlamak da amaçlandı. Söz konusu inceleme 1992 yılında tamamlandı.

Ayrıca, resmi tapu kayıtlarında kayıtlı bulunan ve tarihi-kültürel açıdan kıymete haiz olan mimari yapıları ve kent ve kasabaların koruma alanlarını tespit (veya seçme) ve tescili; "Tarihi Yapıları Seçme Projesi (The Historic Buildings Selection Project - Monumenten Selectie Project, MSP)" ve "Tarihi Yapıların Kayıt (Tescil) Prosedürü (Monumenten Registratie Procedure, MRP) sistemi dahilinde yapıldı ve bu çalışmalar da 8 yıl sürdü ve 2001 yılında tamamlandı.

Bu kapsamda incelenen yaklaşık 175.000 adet "son dönem" tarihi yapı ve yerin; yaklaşık 9.000 adeti yasal koruma altına alındı.

6- Tarihi ve Kültürel Yapıların ve Yerlerin Korunmasına Yönelik Olarak Kamu Kaynaklarından Yapılan Harcamalar :

Merkezi Hükümetin yıllık genel bütçeler dahilinde tarihi ve kültürel yapıların ve yerlerin korunmasına yönelik olarak yıllar itibariyle yaptığı harcamalar ve bu harcamaların takip ettiği trend incelendiğinde; 1985 yılında 100.6, 1988 yılında 72.6, 1991 yılında 61.9, 1994 yılında 62.7, 1998 yılında 55.2, 1999 yılında 48.1, 2000 yılında 94.8, 2001 yılında 113.4 ve 2002 yılında da 75.3 milyon Euro tutarında bir paranın tarihi ve kültürel yapıların ve yerlerin korunması amacıyla harcadığı ve genel bütçeye bu amaçla konulan parasal tutarların yıllar itibariyle değişkenlikler gösterdiği görülmektedir (Ek : 9).

Merkezi Hükümetin genel bütçe kaynaklarını kullanarak yaptığı harcamalara ek olarak bölgesel yönetimler ve belediyeler de bu alanda kendi kaynaklarını kullanarak harcamalarda bulunmaktadır.

Merkezi Hükümet, bölge yönetimleri ve belediyelerin kaynaklarından bu alana ayırdıkları payların büyüklükleri yıllar itibariyle karşılaştırıldığında; bölge yönetimlerinin genel toplamda yaptıkları harcamalar oransal olarak gerilerde kalsa da, belediyelerin bazı yıllarda Merkezi Hükümeti de aşan oranlarda harcamalarda buldukları, örneğin; 1999 yılında bölge yönetimlerinin 23 milyon Euro ve Merkezi Hükümetin genel bütçe dahilinde 48 milyon Euro tutarında bir kaynağı bu alana ayırırken, aynı yıl Belediyelerin toplam olarak 88 milyon Euro tutarında bir kaynağı tarihi ve kültürel yapıların ve yerlerin korunması amacıyla harcadıkları görülmektedir (Ek: 10).

Merkezi Hükümet Bütçesinden yıllar itibariyle söz konusu amaçlarla ayrılan ödeneklerin değişkenlik arzemesinin çeşitli sebepleri vardır. 1985 yılındaki bütçe rakamı, her ne kadar ekte yer alan tablo da görülmesine de 1984 yılı bütçesinde olduğu gibi; restorasyon projelerinde kullanımı teşvik etmek amacıyla tarihi yapılar bütçesine büyük miktarda para kanalize edildiği için daha sonraki yıllara göre hatırı sayılır derecede büyük olmuş, 1985 yılından sonra bu tür projeler için ilave para ayrılmamış ve bütçe payları, finanse edilen restorasyon çalışmalarının giderleri nispetinde dengelenmeye çalışılmıştır.

1988 yılından beri; “Ulusal Restorasyon Fonu (The National Restoration Fund)” aracılığıyla, koruma altına alınmış tescilli yapıların sahiplerine düşük faizle borç para verme sistemi uygulanmakta, ayrıca belediyelere yönelik olarak kurulan “Şehir Yenileme Fonları (The Urban Renewal Funds)” tarafından da yine tescilli yapıların ve yerlerin korunmasına finansman sağlanmaktadır.

7- Konuya İlişkin Yasal Düzenlemeler :

Hollanda’da tarihi ve kültürel öneme haiz yapılar ve yerlerin korunmasına ilişkin olarak genel sorumluluğa sahip olan devletin sorumluluk, yetki ve görevleri, diğer bir ifadeyle devletin bu alandaki rolünün yasal çerçevesi ve sistemi, halen yürürlükte olan ve 1988 yılında yürürlüğe giren “Eski Eserler ve Tarihi Yapılar Yasası (Monumentenwet)” ile belirlenmiş ve bu Yasada, yukarıda zaman zaman değinildiği gibi ayrıntıları ile anlatılmıştır (Ek: 4).

Diğer taraftan, ulusal eski eserlerin restorasyon ve bakımlarına ilişkin kamu kaynakları kullanılarak yapılan yardımların bağlı olduğu esas ve usuller; değişik tarihlerde yürürlüğe konulan “Anıtları Onarma İçin Mali Devlet Yardımı Kanunu (The Besluit Rijkssubsidiering Restauratie Monumenten)”, “Anıtlara Bakım İçin Mali Devlet Yardımı Kanunu (The Besluit Rijkssubsidiering Onderhoud Monumenten)” ve “Tarihi Çevreleri Koruma İçin Mali Devlet Yardımı Kanunu (The Besluit Rijkssubsidiering Historische Buitesplaatsen)” gibi kanunlarla belli bir sistem içine alınmıştır.

D) TAŞINIR KÜLTÜR VARLIKLARI (MÜZELER) :

Müzeler kültürel korumaya ilişkin olarak Hollanda'da ulusal politikanın geliştirildiği ilk alanlardan birisi olmuştur.

Ülke müzelerinde bulunan koleksiyonların eksiklerinin tamamlanması ve bunların müzelere kazandırılması 1875 yılından sonra Kral I. William Saltanatının sürekli olarak izlenen miraslarından biri olmuş ve Hollanda hükümetleri öncelikle müze koleksiyonlarının kataloglarının çıkartılmasına ve ayrıca sadece bunlara sahip olma veya bunları bulundurmaya değil, göze hoş görünmeleri için de gerekli önlemleri almaya yoğunlaşmışlardır.

Bugün Hollanda'da var olan müze sisteminin kuruluşu, 1000'den fazla yeni müzenin kurulduğu ve koleksiyonlarının tek tek elden geçirilerek merkezi idareye veya belediyelere bırakıldığı 20. yüzyılın ilk yarısına dayanır. Bu dönemde merkezi hükümet, müzelerin görevleri ile ilgili özel görüşler geliştirmiş, hükümete yardımcı olmak için bir danışma (tavsiye) kurulu oluşturulmuş ve yönetsel organizasyonlar kurulmuştur.

Ancak diğer taraftan, 1987 yılına kadar merkezi idare tarafından gerçek anlamda müzelere sahip çıkılmadığı gibi, müzelerin işletilmelerinden kaynaklanan zararları veya kaynak yetersizlikleri için de merkezi bütçeden kaynak sağlanmamıştır.

Hükümetin yerleşme politikası sistemi içinde 1985 yılında, müzeleri genel olarak merkezi hükümetin sorumluluğuna veren Müze Politikası Dökümanı açıklanmıştır.

Müzelerin görev türlerine ilişkin olarak getirilen kriterlerden biri; koleksiyon yapma, koruma ve restorasyon, diğer bir kriter ise; müzede bulunan koleksiyonun ulusallığı, yüksek kalitesi ve ilgili alana ilişkin karakteristiği gibi koleksiyonların kendisi ile ilgilidir.

Bu kriterler çizgisinde, 1 Ocak 1987 tarihinde, çeşitli müzelerin ve ortak finansal araştırmaların sorumluluğu bölge yönetimlerine veya belediyelere devredildi.

Sadece çok az sayıda müze tamamıyla merkezi hükümetin elinde kaldı. Bu gelişmelerle birlikte merkezi hükümet ile müzeler arasındaki yardım ilişkisi de sona erecekti.

Merkezi hükümetin müzelere yönelik yardımlarının Bölge Yönetimleri Fonu'na transferi, Bölge Yönetimlerinin müzelere ilişkin rolünü artırdı.

Belediyelerin yaptığı gibi Bölge Yönetimleri de sorumlulukları ve kaynaklarını ilgili belediyelerle bu konularda görüşmeye tahsis ettiler ve kendi müze politikalarını geliştirdiler.

1990 yılında "Kalite Seçimi" olarak adlandırılan bir politika dökümanı yayınlandı. Merkezi Hükümetin yetkilerinin merkezilikten çıkarılması temeline dayanan bu

Dökümanla, merkezi hükümet müzelerinin özelleştirilmesine yönelik köklü girişim 1995 yılında tamamlandı.

Devlet sadece müzelerin hayatta kalmasından sorumlu oldu, koleksiyonların doğal olarak devlet malı niteliği devam ederken, müze binalarının devlet mülkü olarak kalması da devam etti.

Bu gelişmelere rağmen, Merkezi Hükümetle müzeler arasındaki yardım ilişkisinin sona ermesi sağlanamadı. Bugün bile müzeler geniş bir şekilde Eğitim, Kültür ve Bilim Bakanlığı tarafından finanse edilmektedir.

Ancak yaşanan bu gelişmeler; müzelere bağımsız bir şekilde hareket etme yetkisinin verilmesi açısından başarılı olmuştur.

Merkezi Hükümetin yönetiminden çıkarılan bir çok müze, ismindeki “Devlet” ibaresini bile kaldırmamıştır.

1- Rakamlarla Müzeler ve Ziyaretçi Sayıları :

Hollanda’da halen halka açık olan yaklaşık 900 adet müze bulunmaktadır (Ek: 11). Bunların büyük bir çoğunluğu vakıflar, örgütler, şirketler ve sivil toplum örgütleri tarafından işletilmekte ve idare edilmektedir.

130’a yakın müze yerel otoriteler, özellikle de belediyeler tarafından yönetilmektedir.

Merkezi hükümetin sorumluluğunda olan müzelerin sayısı ise yaklaşık olarak 50’dir.

Eğitim, Kültür ve Bilim Bakanlığının Kültürel Politika Dairesi, devlet müzelerinin özelleştirilmesinden sonra hepsi de vakıflara devredilen yaklaşık 30 adet müzeyi sübvansede etmektedir.

Bu müzelerin 25 adeti Bakanlığın Kültürel Miras Dairesi’nin sorumluluğundadır.

Bu müzelerin koleksiyonları; çeşitli sanat ve bilim dallarına, insanlık ve doğa tarihine ve etnolojiye ilişkin materyalleri kapsamaktadır.

“Hollanda Film Müzesi (Nederlands Filmmuseum)”, “Hollanda Tiyatro Enstitüsü (Theaterinstituut Nederland)”, “Hollanda Mimarlık Enstitüsü (Nederlands Architectuurinstituut)” ve “Hollanda Edebiyat Müzesi ve Dökümantasyon Merkezi (Nederlands Letterkundig Museum en Documentatiecentrum)” gibi kurumlar, belirli kültürel sektörlerde ve ilgili Bakanlık Departmanının sorumluluğunda olan alanlarda yararlı olabilmek için müze tarzında görevleri yerine getirmektedirler.

Bazı ulusal müzeler Eğitim, Kültür ve Bilim Bakanlığının dışındaki Bakanlıkların da sorumluluğunda altındadır. Örneğin Maliye Bakanlığı; Utrecht’deki “Madeni Para Müzesi

(Nederlands Muntmuseum)" ni ve Rotterdam'daki "Vergi Müzesi (Belastingmuseum)" ni sübvansede etmektedir. En kapsamlı koleksiyona sahip olan müze, Savunma Bakanlığı'nın sorumluluğunda olan ve askeri tarihe ilişkin kırktan fazla koleksiyonu bulunan müzedir. "Delft Silah Müzesi (Delft Armamentarium) (Koninglijk Nederlands Leger-en Wapenmuseum)", Den Helder'deki "Denizcilik Müzesi (Museum of the Navy)" ve Soesterberg'teki "Havacılık Müzesi (Luchtvaartmuseum)" gibi bunlardan bazıları halk nezdinde olağanüstü bir şekilde popülerdir.

Eğitim, Kültür ve Bilim Bakanlığının sorumluluğundaki üniversiteler, araştırma ve eğitim amacı başta olmak üzere koleksiyonların sayımını yönetirler.

Geçen birkaç on yılda Hollanda müzelerinin ziyaretçi sayıları çok belirgin bir şekilde artmıştır. 1990 yılında ziyaretçi sayısı 7.5 milyon kişi iken, 1980 lerde neredeyse 15 milyon kişiye yükselmiştir.

1990 yılından beri her yıl ortalama 20 milyondan fazla ziyaretçi Hollanda müzelerini ziyaret etmektedir (Ek: 11).

Yıllık ziyaretçi sayılarında 1950 lerde başladığı görülen bu büyüme, 1990 yılından beri ortalama olarak 20 milyonda dengelenmiştir.

Tüm ziyaretçilerin % 30 gibi bir oranının ziyaret ettiği tarihi müzeler, en büyük miktardaki ziyaretçi grubunu kendine çeken müzelerdir.

Her müzesine 20.000'e yakın ziyaretçi gelen tarihi müzelerle karşılaştırıldığında, her müzesine gelen 60.000'den fazla ziyaretçi ile sanat müzeleri göze çarpmaktadır.

2- Müzelere İlişkin Devlet Politikası ve İdari ve Kurumsal Yapılanma :

Hollanda müze politikasında ulusal politika Eğitim, Kültür ve Bilim Bakanlığının sorumluluğundadır.

Müze sistemi; ulusal, bölgesel ve yerel seviyede ülkenin kültürel mirasını korumak ve bunları halka sunmak için ortaklaşa çalışan tüm müzeleri ve yardım kurumlarını kapsar.

Müze politikasının amaçları;

1) Kültürel mirasın korunmasında seçici davranmak; büyüyen koleksiyonların ve etkili koruma tekniklerinin en gerekli olanını "Ortak Hollanda" referansı çerçevesinde oluşturulacak biçimde seçmek,

2) Erişilebilirliği ve halk katılımını geliştirmek,

3) Müze bilgi ağını iyi durumda tutmak, bakımını yapmak ve geliştirmek

olarak sayılabilir.

Erişilebilirliği ve halk katılımını geliştirmek amacıyla yönelik olarak; dijitalizasyon ve yüksek seviyedeki elektronik oyunların erişilebilirliğin geliştirilmesinde önemli bir rolü olduğu öngörülmekte ve halkın katılımı alanında en büyük öncelik okul çocuklarına verilmektedir.

Eğitim, Kültür ve Bilim Bakanlığı bünyesinde bulunan “Kültürel Miras Denetim Birimi (The Cultural Heritage Inspectorate)” müzelerde bulunan ulusal koleksiyonların yönetimini denetlemek üzere kurulmuştur.

Hükümetin 2001-2004 Politika Dökümanında yeni milenyum için koruma politikasının başlıca unsurları açıklanmış ve bu unsurlar;

- 1) Kültürel mirası halka sunmak,
- 2) Bu yöndeki eğitimi desteklemek,
- 3) Okullarda kültürel mirasa ilişkin eğitime önem vermek,
- 4) Etnik azınlıkların kültürel değerlerine önem vermek,

olarak sayılmıştır.

2000 yılında Başbakan tarafından Parlamento'ya yazılan bir mektupta; ulusal koleksiyonların ülke içinde dolaşımı ve halk tarafından görünebilirliklerinin nasıl geliştirileceği ayrıntılarıyla anlatılmıştır.

Eğitim, Kültür ve Bilim Bakanlığı bünyesindeki Kültür Konseyi içinde, müze konularında, özellikle “Müzeler Komitesi (Commissie Musea)” ve “Kültürel Mirasın Korunması Yasası Komitesi (Commissie Wet Behoud Cuulturbesit)” olmak üzere iki komite aktiftir. Bu komitelerden ikincisi Hollanda'dan çıkarılan kültürel varlıkların korunması ile ilgili olarak Eğitim, Kültür ve Bilim Bakanlığı'na tavsiyelerde bulunur ve danışmanlık yapar.

Eğitim, Kültür ve Bilim Bakanlığı tarafından diğer şeylere ek olarak, müzelerin finansmanında ve sübvansiyonunda bütün müze sektöründe hizmet veren çeşitli yardım kuruluşlarına müze sistemi açıklanırken görev verilmiştir.

Bakanlık öncelikle; satın alma, sergiler, yayımlar, uluslararası sunumlar ve bilimsel araştırmalara yapılacak bağışlar gibi müzelerin koruma ve katılım alanındaki mevcut projelerine para vermektedir. Ortak destek projeleri “Mondrian Fonu (Mondriaan Foundation)” tarafından uygulamaya konulmakta ve yerine getirilmektedir. Den Haag (Hague)'daki “Hollanda Sanat Tarihi Enstitüsü (Rijksbureau voor Kunsthistorische Documentatie)” uluslararası bir üne sahiptir. Bu Enstitü müzeler; koleksiyon yapma (eser toplama), yönetim ve güzel sanatlar alanında mevcut eserlerin değerlerinin hesaplanmasına yönelik bilgiler vermektedir. Enstitü ayrıca, ilgili çok sayıda insanla, kurumlarla ve bütün dünyadaki bireysel girişimlerle ilişki içindedir.

Eğitim, Kültür ve Bilim Bakanlığı bünyesinde bulunan “Hollanda Kültürel Miras Dairesi (The Instituut Collectie Nederland-ICN)” 1997 yılında; “Sanat ve Bilim Objeleri

Merkezi Araştırma laboratuvarı (Centraal Laboratorium voor Ondorzoek van Voorpen van Kunst en Wetenschap)”; “Restoratör Eğitim Programı (Opleiding Restauratoren)” ve “Hollanda Güzel Sanatlar Ofisi (Rijksdienst Beldende Kunst)” nin aralarında birleşmesi sonucunda kurulmuştur (Ek: 6).

ICN; taşınabilir kültürel kazançların korunması ve yönetimine ilişkin tavsiyelerde bulunur, bu alanda araştırmalar yapar, eğitim programları, sempozyumlar ve kurslar düzenler, müzelerde bulunmayan (müzelere devredilmemiş) devlet koleksiyonlarını idare eder ve yönetir (Ek: 12).

Devlet, bütün Hollanda müzelerine olan ilginin artmasını sağlamaya çalışan “Hollanda Müzeler Birliği (De Nederlanse Museumvereniging, NMV)” ne de yardımda bulunur.

“Müzelere Giriş İzni Verme Kurumu (The Museum Pass Trust) (Stichting Museumjaarkart)” 1981 yılında NMV tarafından kurulmuştur. Bu kurum her yıl yıllık olarak müzelere giriş için kart uygulamasını takip etmekte, yıllık kartlar bu kurum tarafından verilmektedir.

Yıllık kart ücreti 50,- Eurodur ve bu kartla sisteme dahil olan bütün müzelere ücretsiz girilebilmektedir. Ayrıca bu kart özel sergilere de indirimli giriş hakkı sağlamaktadır. Yıllık kart sistemi, örneğin; kendisine yeni hesap açtırılan bir bankanın mudiye hesap cüzdanının yanında yıllık müze giriş kartı vermesi veya kamu veya özel sektörde faaliyet gösteren küçük veya büyük ölçekli kurum veya şirketlerin ortaklarına veya çalışanlarına bu kartları ücretsiz olarak vermeleri ve hatta hizmetlerinde bu kart sahiplerine ilave indirimler yapmaları gibi çeşitli yollarla teşvik edilmektedir. 1996 yılında 200.000-adete yakın yıllık müze giriş kartı basılmıştır.

Müzelerde görev yapan uzmanların eğitiminde ve teşvik edilmelerinde çeşitli kurumlar aktif olarak faaliyet göstermektedir.

Hollanda’daki üniversiteler müzecilikle ilgili özel programlara izin vermemekle birlikte, müzelerde tarihçi, sanat tarihçisi, arkeolog, bilimci, antropolog ve iş yöneticisi olarak iş bulan bir çok insanı üniversitelerinden mezun etmektedirler.

Buna rağmen “Amsterdam Sanatlar Okulu (Amsterdamse Hogeschool voor de Kunsten)” nun bir bölümü olan “The Reinwardt Academie” tarafından müze personeli için bir yüksek eğitim programı verilmektedir.

Ayrıca, “Hollanda Kültürel Miras Dairesi (The Instituut Collectie Nederland-ICN)”; “Ulusal Müzeler İşbirliği ve Danışma Grubu (Landelijk Contact van Provinciale Museumconsulenten)” ve müze personeli için servis ve ileri eğitim programı veren “The Reinwardt Academie” ile ortak çalışarak restoratörler için eğitim programı düzenlemektedir.

Birçok müze ve müze personeli “Uluslararası Müzeler Konseyi (ICOM)” nin üyesidir. Bu Konsey bilindiği gibi hükümetlerle ilgili bir Konsey olmayıp UNESCO’ya bağlıdır.

Eğitim, Kültür ve Bilim Bakanlığı müzecilik alanındaki çalışmaların “Hollanda Müzeler Birliği (De Nederlanse Museumvereniging, NMV)” vasıtasıyla (ICOM) tarafından yerine getirilmesini desteklemektedir.

(ICOM) tarafından 1986 yılında yayımlanan Profesyonel Etik Kuralları (The Code of Professional Ethics) temel alınarak, 1991 yılında (NMV) tarafından benzer kurallar müzecilik sistemine adapte edilmiştir.

Ayrıca müze materyallerinin ve koleksiyonlarının transferine ilişkin kural (code) daha sonra Hollanda Hükümeti tarafından kabul edilmiştir.

2000 yılında ICOM; merkezi hükümet, bölgesel otoriteler ve yerel yönetimler nezdinde desteklenen, müze koleksiyonlarına dahil olan materyallerin satışına ilişkin bir rehber hazırlamıştır.

3- Müzelerle İlgili Sivil Toplum Örgütlerinin Çalışmaları :

Hollanda müzelerinin yönetiminde ve çalışmalarında “Müze Dostları Hareketi” olarak adlandırılan sivil toplum örgütlerinin önemli bir yeri bulunmaktadır.

1996 yılında Hollanda’da yaklaşık 200.000 müze dostu vardı ve bu şahıslar yaklaşık 400 Müze Dostluğu Örgütünün üyeleri idiler.

Bu tür bir çok organizasyon “Hollanda Müze Dostları Federasyonu (Nederlandse Federatie Van Vrienden Van Musea) “ na katılmışlar ve bu çatı altında birleşmişlerdir.

Bu şemsiye organizasyon, dost örgütler arasındaki karşılıklı ilişkiyi ve iletişimi teşvik etmekte ve cesaretlendirmektedir.

1995 yılında, Müze Dostları Hareketi tüm Hollanda’da bulunan müzelere toplam olarak yaklaşık 4.5 milyon Euro bağışta bulunmuştur.

Müze Dostları Hareketi aynı zamanda gönüllü çalışmanın da her türlüünü kapsamaktadır. Örnek vermek gerekirse; 1995 yılında 10.000’e yakın gönüllü müze dostunun sağladığı katkılarla; müzelerde çalışmak üzere 1.500 kişinin maaş vb. giderleri finanse edilmiştir.

4- Müzelere Yönelik Olarak Kamu Kaynaklarından Yapılan Harcamalar ve Müzelerin Gelirleri :

Ulusal müzeler başta olmak üzere Hollanda’da yaklaşık 30 adet müze, yukarıda da değinildiği gibi hala büyük oranda Eğitim, Kültür ve Bilim Bakanlığı tarafından finanse edilmektedir (Ek: 13).

Müzelerin finansmanı diğer kültürel kurumlarda olduğu gibi Kültürel Politika Dökümanı dahilinde 4 yıllık politika planlarına göre yapılmaktadır.

Merkezi Hükümet tarafından 1985-2002 yıllarında genel bütçe kaynaklarından müzelere yapılan yardımlara ilişkin rakamlara bakıldığında; 1985 yılında; 22.8, 1994 yılında; 50, 1999 yılında; 123.9, 2000 yılında; 183.5, 2001 yılında; 138.4, 2002 yılında ise; 137.9 milyon Euro tutarında müzelere yönelik harcama yapıldığı ve bu rakamların hemen hemen her yıl artan bir trende sahip olduğu görülmektedir (Ek: 9).

Merkezi Hükümetin genel bütçe kaynaklarını kullanarak müzelere yaptığı yardımların yanında, bölgesel otoriteler ve belediye yönetimleri tarafından yapılan yardımlara göz atıldığında ise; bölgesel yönetimlerin müzelere yapılan yardımlar için ayırdıkları kaynaklar merkezi hükümet rakamlarının yanında cılız kalırken, müzelere yönelik asıl harcamaların, merkezi hükümetten de daha fazla oranda belediyeler tarafından yapıldığı anlaşılmaktadır (Ek: 14).

1989 yılından beri Merkezi Hükümetin müzeler için yaptığı harcamalar, bu müzelerin gelirlerinin devlet katkısına bütünüyle yöneltilememesi nedeniyle yükselmeye devam etmekte, fakat müzelerin kendi faaliyetleri için kendilerinin yaptıkları harcamalar da geniş bir şekilde sürmektedir.

Müzelerin başta giriş ücretleri olmak üzere, sezonluk bilet satışları ve merkezi hükümet, bölgesel yönetimler veya belediyeler gibi kamu kaynaklarından elde ettikleri gelirlerinin 1980-1999 yıllarındaki büyüklüklerine bakıldığında; 1980 yılında; 115, 1990 yılında; 209, 1995 yılında; 296, 1997 yılında; 285 ve 1999 yılında; 382 milyon Euro gelir elde ettikleri, ancak bu gelirlerin sadece % 10 gibi çok az sayılabilecek kısmı giriş ücretleri veya sezonluk bilet satışlarından elde edilirken, kalan % 90'lık kısmın tamamen kamu kaynaklarından sağlanan yardımlardan oluştuğu, dolayısıyla her ne kadar özel veya merkezilikten uzaklaştırılmış müzecilik uygulaması yapılıyor gibi gözükse de, bunun müzelerin kendi yatırım kararlarını kendilerinin verebilmelerinin ötesine gitmediği ve finansmanın yine kamu kaynakları kullanılarak sağlandığı görülmektedir (Ek: 15).

5- Konuya İlişkin Yasal Düzenlemeler :

Hollanda'da tarihi ve kültürel öneme haiz taşınmaz varlıkların korunmasına ve yönetimine ilişkin olarak "Eski Eserler ve Tarihi Yapılar Yasası (Monumentenwet)" olmasına rağmen, müzelerin yönetimi ile ilgili genel bir yasal düzenleme bulunmamakta, ancak müzeleri ve müze koleksiyonlarını yakından ilgilendiren ve bunlarla ilgili hükümler ihtiva eden yasal düzenlemeler bulunmaktadır.

1985 yılında yürürlüğe giren "Kültürel Mirası Koruma Yasası (Wet tot Behoud van Cultuurbezit)"; Hollanda'nın tarihi ve kültürel geçmişine ışık tutan objelerin ihracını önlemeyi amaçlamaktadır.

"Hollanda Vergi Yasası" nda da müzeleri yakından ilgilendiren hükümler bulunmaktadır. Kamu yararına hizmet veren kurumlar gibi müzeler de tahliye, veraset ve intikal gibi bazı vergi türleri açısından vergilendirme kapsamı içindedirler.

Bunlara ek olarak, 1 Ocak 1997 tarihinde yürürlüğe giren “Hollanda Vergi Yasası” ile Fransa ve İngiltere’de olduğu gibi, sanatsal niteliğe haiz objelerin el değiştirmesi durumunda devlete veraset ve intikal vergisi ödenmesi zorunluluğu getirilmiştir.

Müzeler için vergi yükümlülüğü açısından önemli olan diğer bir düzenleme de; 1996 yılında ilk kez uygulanmaya başlanan, müzeler tarafından yapılan satın almalarda uygulanan ve % 6 olan düşük Katma Değer Vergisi (VAT) oranıdır. KDV ödeme zorunluluğu aynı zamanda müzelere harcamalarında KDV iadesi yapılmasına izin vermektedir. Bu yolla müzeler yılda ortalama olarak yaklaşık 35 milyon Euro gibi bir kaynağa sahip olmuşlardır.

Müzeleri ve müzelerde bulunan objeleri yakından ilgilendiren yasal düzenlemelere ilişkin son olarak; kıymetli kültürel varlıkların korunmasına yönelik uluslararası yasalardan ve idari sözleşmelerden bahsedilebilir.

Bunlardan birisi, Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin de 21 Nisan 1981 tarihinde imzalayarak tarafı olduğu, ancak halen Hollanda Hükümeti tarafından onaylanmamış olan, sahip olunan kültürel varlıkların yasadışı yollarla ithalatı, ihracatı ve transferi ile mücadeleyi düzenleyen 1970 UNESCO Paris Antlaşmasıdır (Kültürel Değerlerin Sahiplenilmesinde Yasal Olmayan İhracat ve İthalatın Önlenmesi ve Yasaklanması Sözleşmesi).

1992 yılında Avrupa Birliği Komisyonu; kültürel mirasın korunmasını amaçlayan bir takım önerilerle birlikte, Avrupa ile ilgili kültürel materyallerin üçüncü ülkelere ihracatına ilişkin bir düzenleme sunmuştur.

1993 yılında Avrupa Birliği Parlamentosu üye bir ülkenin toprağından yasadışı yollarla götürülen veya çıkartılan kültürel varlıkların iadesine ilişkin bir direktif yayınlamıştır.

1997 yılında, Avrupa Birliği’nin bu yöndeki düzenlemelerinin Hollanda Hükümeti tarafından uygulamaya konulmasından sorumlu olmak üzere, Eğitim, Kültür ve Bilim Bakanlığının bünyesinde “Kültürel Miras Denetimi Birimi (The Cultural Heritage Inspectorate) (The Inspectie Cuulturbezit)” isimli bir birim kurulmuştur.

Yukarıda da değinildiği gibi Kültür Konseyi içinde, müze konularında, özellikle “Müzeler Komitesi (Commissie Musea)” ve “Kültürel Mirasın Korunması Yasası Komitesi (Commissie Wet Behoud Cuulturbezit)” olmak üzere iki komite aktiftir. Bu komitelerden ikincisi Hollanda’dan çıkarılan kültürel varlıkların korunması ile ilgili olarak Eğitim, Kültür ve Bilim Bakanlığı’na tavsiyelerde bulunmakta ve danışmanlık yapmaktadır.

E) ARKEOLOJİ :

Hollanda’da devlet tarafından arkeolojik yerlerin ve objelerin korunmasına yönelik yapılan çalışmalar 18. yüzyıla dayanmaktadır.

Başlangıçta arkeolojik çalışmalar, arkeolojik faaliyetlerin iki önemli alanı olan kazı yapma ve yapılan kazılar sonucunda ortaya çıkan objelerin müzeler arasında dağıtımını konusuna odaklanmıştır.

II. Dünya Savaşından sonra arkeoloji konusunda düzenleyici bir sistem kurma ve kamu ve özel girişimler tarafından yürütülecek ortak eylemleri teşvik etme ihtiyacı ortaya çıkmıştır.

Tarihi yapıları ve yerleri ele alış biçimiyle uyuşan bir şekilde, devlet korunması arzu edilen arkeolojik eserler için “sistemik koruma” şeklinde bir yaklaşım biçimini benimsemiştir.

Hükümetin bu yaklaşım biçimi; 1947 yılında “Devlet Arkeolojik Araştırmalar Kurumu (The State Service For Archaeological Investigations, ROB)” nun kurulması ile sonuçlanmıştır

1961 yılında yürürlüğe giren Eski Eserler ve Tarihi Yapılar Yasası ile; arkeolojik eserlerin korunmasına yönelik yasal bir düzenleme getirilmiştir.

Korunacak eski eserler olarak sadece arkeolojik açıdan önemli olan yerler değil, aynı zamanda tepelikler gibi fiziksel özellikler de tescillenmiştir.

1961 Yasası, yukarıda da değinildiği gibi 1988 yılında yürürlüğe giren Eski Eserler ve Tarihi Yapılar Yasası için zemin hazırlamıştır.

Bugün artık arkeolojik koruma; belgeleme (dökümantasyon), koruma gibi arkeolojik uygulamanın pek çok yönünü ve yüzeyde, toprak altında ve su altında yapılan arkeolojik araştırmaları kapsamaktadır.

Hollanda topraklarında yer alan insan ürünü arkeolojik eserler, son yıllarda gittikçe artan bir şekilde risk altındadır ve zarara maruz kalmaktadır. Buna yol açan sebepler; yoğun yapılaşma ve geniş ölçekli toprak gelişimi projeleri, yoğun tarımsal faaliyetler ve mineral kaynaklar olarak sayılabilir. İnsan ürünü arkeolojik eserler aynı zamanda dolaylı olarak oksitlenme ve su tabakasındaki gerileme nedeniyle de tehdit altındadır.

Bu nedenle son yıllarda arkeologlar gittikçe artan bir şekilde yüzeydeki veya su altındaki arkeolojik objeleri korumaya, bunların çürümesini veya bozulmasını önlemeye yoğunlaşmışlardır.

Hollanda’da halen tescilli taşınmaz arkeolojik eserlerin sayısı yaklaşık olarak 1600’dür. Bununla birlikte arkeolojik objelerin bulunduğu yerlerin sayısı bu rakamdan çok daha fazladır.

Flevoland Bölgesindeki eski Schokland Adası (The Former Island of Schokland) UNESCO Dünya Mirası Listesinde (The UNESCO World Heritage List) yer almaktadır. Anılan yerin söz konusu listeye alınmasına ilişkin tavsiye metninde özetle; “Yukarı Schokland’daki eski Zuiderzee’de küçük bir topluluğu hatırlatan bu ada, kırsal manzara (panorama), yapılar, insan eliyle yapılmış arkeolojik eserler ve mevcut kullanım

açısından çok belirgin olan farklı bir ilişkinin varlığını yansıtmaktadır.” ifadeleri yer almaktadır.

Leiden'deki Ulusal Antika Eserler Müzesi (Rijksmuseum van Oudheden) Hollanda'da en önemli antika eserler koleksiyonuna sahip olan müzedir. Son yıllarda bu müze yaklaşık olarak yılda ortalama 100.000 ziyaretçi tarafından ziyaret edilmektedir. Müzedeki koleksiyon; Batı toplumunun köklerinde yer alan maddi kültürün; antik yakın doğu, antik Mısır ve klasik dünyanın en erken kültürlerinin; ayrıca Rönesans'dan beri batı uygarlığının gelişmesinin karakteristik bir tanımlamasını vermektedir. Müze ayrıca Hollanda'nın 1500 yılına kadar olan erken tarihine ilişkin geniş kapsamlı bir resim sunmaktadır.

Sadece arkeolojik eserlerin olduğu diğer müzeler; Lelystad'daki “The Rijksmuseum voor Scheepsarcheologie (nautical archaeology) (deniz arkeolojisi)”, Leiden'deki “The Koninklijk Penningkabinet (coins) (madeni paralar)” ve Amsterdam'daki “The Allard Pierson Museum (antiquities)” dur.

1) Arkeolojik Çalışmalara İlişkin Yasal ve Kurumsal Yapılanma :

1988 yılında yürürlüğe giren Eski Eserler ve Tarihi Yapılar Yasasına göre, yukarıda da değinildiği gibi koruma politikasından Eğitim, Kültür ve Bilim Bakanlığı sorumludur.

Bakanlık; arkeolojik nitelikteki taşınmaz eserin bulunduğu belediye veya eser yapılaşma alanı dışında bulunuyorsa ilgili bölge yönetimi tarafından önerilen arkeolojik eserlerin tescilini yapar. Bu tescil işlemi öncesinde ayrıca Kültür Konseyinin de görüşü alınır.

Arkeolojik nitelikteki eski eserlerin korunmasında merkezileşmeye son verilmeyle birlikte, kazı yapma izinlerinin alınma prosedürü Merkezi Hükümet (Bakanlık) tarafından belirlenmekte, kontrol edilmekte ve denetlenmektedir.

Merkezi Hükümete bağlı olan müzelerin özerk yapıya kavuşturulmasından sonra, Amersfoort'taki “Devlet Arkeolojik Araştırmalar Kurumu (The State Service For Archeological Investigations) (ROB)” Eğitim, Kültür ve Bilim Bakanlığı'na karşı doğrudan doğruya sorumlu olan tek bir arkeoloji kurumu olarak kalmıştır (Ek: 6,16).

1988 yılında yürürlüğe giren Eski Eserler ve Tarihi Yapılar Yasası ile arkeolojik çalışmalar konusunda Bakanlığa verilen görevler “ROB” tarafından yerine getirilmekte, kazı izinlerine ilişkin başvurular bu kurum tarafından incelenmekte ve izinler yine bu kurum tarafından verilmektedir. “ROB” aynı zamanda kurtarma kazıları da yapmaktadır.

Anılan Yasada; arkeolojik kazı izinlerine yönelik izlenmesi gereken yasal prosedür ayrıntılarıyla anlatılmaktadır (Ek: 5).

Kazı için başvuran kişinin kazıları yönetme konusunda ehil olması ve bulunan objeleri kazının devam ettiği süre içerisinde saklayıp muhafaza edebileceği, mevcut ve kullanılabilir bir deposu, ardiyesi veya bir ambarının bulunması gerekmektedir.

Kazı izinlerinin verilebilmesi için gerekli olan yasal kriterleri karşılamanın zorlukları nedeniyle, izinler fiili olarak sadece Devlet kurumlarına, üniversitelere ve belediyelere verilebilmektedir. Zira bu kriterleri ancak bu kurumlar yerine getirebilmektedirler.

Yukarıda, Eğitim, Kültür ve Bilim Bakanlığı bünyesinde arkeolojik çalışmalarla ilgili Bakanlığa karşı tek sorumlu kurum olarak "Devlet Arkeolojik Araştırmalar Kurumu (The State Service For Archeological Investigations) (ROB)" dan bahsedilmekle birlikte, ROB'un dışında ayrıca, yine Bakanlık bünyesinde "Devlet Arkeolojik Çalışmalar İnceleme Kurumu (State Inspectorate For Archaeology) (RIA)" isimli bir kurum daha bulunmaktadır (Ek: 6).

RIA; Eski Eserler ve Tarihi Yapılar Yasasınının 11, 39 ve 43 üncü bölümlerinde sayılan; arkeolojik kazılara ilişkin izlenmesi gereken prosedürden, arkeolojik çalışmaların yürütülmesine, buluntuların muhafazasına, kazılara ilişkin yayın ve dökümantasyon işlemlerine, buluntuların tesciline, arkeolojik sahaların korunmasına kadar bir çok konuda Bakanlığa verilen inceleme, denetleme ve gözetim yetki ve sorumluluğunu, kurum bünyesinde istihdam edilen konularında uzman müfettişler eliyle yerine getiren bir kurumdur (Ek: 17).

Diğer taraftan Hollanda'da belediyelerin arkeolojik çalışmalara olan ilgileri ve bu alandaki rolleri de gittikçe artmaktadır.

Merkezi Hükümet idari açıdan arkeolojik çalışmalarda eşgüdümün sağlanması, önceliklerin belirlenmesi ve etkinliğin artırılması için; "Kentsel Yönetimler Birliği (The Interprovincial Co-operation)" ve "Hollanda Belediyeler Birliği (The Association of Netherlands Municipalities)" ile koordineli olarak birlikte çalışmaktadır.

Halen 37 adet belediye, yapılaşma plan ve projelerinde arkeolojik öncelikleri ve değerleri göz önünde bulundurmak ve bu alanda çalışma yapmak amacıyla "Belediye Arkeologları Birliği (The Convent van Gemeentelijke Archeologen)" üyesi olan arkeologları istihdam etmektedir.

2- Halkın Arkeolojiye Olan İlgisi ve Sivil Toplum Örgütlerinin Arkeolojik Çalışmalardaki Rolü :

Hollanda'da halkın arkeolojiye olan ilgisinin son yıllarda büyüdüğü ve sivil toplum örgütleri bünyesinde toplanan amatör meraklılar açısından arkeolojik konularda inceleme ve araştırma yapmanın boş vakitleri değerlendirmenin popüler bir aracı olmaya başladığı görülmektedir.

Profesyonel ve amatör arkeologlar arasında düzenli bir ilişki ve iletişim bulunmaktadır.

“Hollanda Arkeolojik Çalışmalar Topluluğu (The Archeologische Werkgemeenschap voor Nederland, AWN)” yaklaşık 2.500 amatör arkeolog üyesi olan, bölgesel bazda şubeleri ve bu şubeleri arasında network (bilgi) ağı bulunan ulusal bir birliktir.

Yine “Hollanda Tarihi (İçin) İttifak (The Nederlandse Jeugdbond voor Geschiedenis, NJBG)”, 1.400 den fazla üyesi ve şubeleri arasında mevcut olan bilgi ağı ile, genç insanları sadece tarih konusunda değil aynı zamanda arkeoloji konusunda da bilgilendirmeyi amaçlayan bir sivil toplum örgütüdür.

Somut önleyici önlemler olarak tarihi yapıların bozulmasını engelleme amacı olan “Hollanda Anıtlar Bakım Derneği (Stichting Monumentenwacht Nederland)” nin yanında, “Hollanda Arkeolojik Anıtlar Bakım Derneği (Stichting Archeologische Monumentenwacht Nederland)” de bu amaca yönelik çalışmalar yapmaktadır.

Çok sayıda özel antika (eski eser) birlikleri (private antiquity associations) veya toplulukları ve bir çok kentsel ve bölgesel müzeler de bu sahada aktif bir şekilde faaliyet içindedir.

Eğitim, Kültür ve Bilim Bakanlığı sivil toplum örgütlerine tahsis ettiği çeşitli küçük çaplı yardımlarla, bu örgütler arasında gerçekleştirilen faaliyet, organizasyon ve çeşitli girişimlerde eşgüdümün sağlanması, çeşitli fırsatlardan, araçlardan ve imkanlardan ortaklaşa yararlanılmasının sağlanmasında etkinliği artıracak yeterli bir bilgi ağının kurulması, geliştirilmesi ve iyi durumda tutulmasını teşvik etmektedir.

“Hollanda Arkeoloji Vakfı (The Foundation For Dutch Archaeology) (Stichting voor de Nederlandse Archeologie, SNA)” sivil toplum açısından arkeoloji konusunda Hollanda’da şemsiye kuruluştur. SNA; Hollanda’daki arkeolojiye olan politik ve sosyal ilgileri desteklemekte, teşvik etmekte ve arkeolojik faaliyetlerin içinde olan kurumlara ve şahıslara tavsiyelerde bulunmakta, danışmanlık hizmeti vermektedir.

1995 yılında 12 ve daha üzeri yaşlarda bulunanlar arasında yapılan bir araştırmada, araştırma tarihinden önceki 12 ay içerisinde, anılan yaş grubunda bulunan nüfusun % 19.5’inin en az bir kez olmak üzere arkeolojik bir kazıyı, müzeyi veya bir sunumu gördüğünü veya ziyaret ettiğini beyan ettiği tespit edilmiştir (Ek: 18).

3- Arkeolojik Çalışmalara Yönelik Olarak Kamu Kaynaklarından Yapılan Harcamalar :

Hollanda’da Merkezi Hükümet tarafından arkeolojik çalışmalara yönelik olarak harcanan paraların son yıllarda artan oranda bir seyir izlediği görülmektedir.

Merkezi Hükümetin genel bütçe kaynaklarından 1985-2002 yıllarında arkeolojik çalışmalar için ayırdığı rakamlara bakıldığında; 1985 yılında 1.3, 1988 yılında 2.2, 1991 yılında 2.2, 1994 yılında 3, 1998 yılında 7.5, 1999 yılında 1.4, 2000 yılında 3.6, 2001

yılında 5.1, 2002 yılında ise 4.6 milyon Euro tutarında bir paranın bu çalışmalara yönelik olarak harcadığı anlaşılmaktadır (Ek: 9).

4- Arkeolojik Çalışmalara Yönelik Yasal Düzenlemeler :

1988 yılında yürürlüğe giren Eski Eserler ve Tarihi Yapılar Yasası'nda sadece mimari açıdan tarihi ve kültürel yapılar ve yerlere ilişkin hükümler değil, aynı zamanda arkeolojik nitelikteki yapılara ve yerlere, arkeolojik çalışmalara ilişkin de hükümler yer almaktadır.

Arkeolojiye ilişkin olarak Eğitim, Kültür ve Bilim Bakanlığı'nın anılan Yasa'da tanımlanan yetki ve görevleri (Ek: 5);

1- Ulusal koruma için arkeolojik yapıları ve yerleri tescil etme,

2- Tescil edilen arkeolojik eserleri koruma,

3- Arkeolojik kazı izinlerini verme,

4- Arkeolojik kazıların yapıldığı arazilerin sahiplerinin, bu kazılardan kaynaklanan zararlarını tazmin etme,

5- Arkeolojik kazılarda ortaya çıkan buluntular için depo, ambar veya ardiye olarak kullanılabilecek bir bina veya binanın bir bölümünü tahsis etme

şeklinde sayılabilir.

Yukarıda da değinildiği gibi, Bakanlık; arkeolojik nitelikteki taşınmaz eserin bulunduğu belediye veya eser yapılaşma alanı dışında bulunuyorsa ilgili bölge yönetimi tarafından önerilen arkeolojik eserlerin tescilini yapar. Bu tescil işlemi öncesinde ayrıca Kültür Konseyinin de görüşü alınır.

Arkeolojik nitelikteki eski eserlerin korunmasında merkezileşmeye son verilmeyle birlikte, kazı (yapma) izinlerinin alınma prosedürü Merkezi Hükümet (Bakanlık) tarafından belirlenmekte, kontrol edilmekte ve denetlenmektedir.

Merkezi Hükümete bağlı olan müzelerin özerk yapıya kavuşturulmasından sonra, Amersfoort'taki "Devlet Arkeolojik Araştırmalar Kurumu (The State Service For Archeological Investigations) (ROB)" Eğitim, Kültür ve Bilim Bakanlığı'na karşı doğrudan doğruya sorumlu olan tek bir arkeoloji kurumu olarak kalmıştır (Ek: 6,16).

1988 yılında yürürlüğe giren Eski Eserler ve Tarihi Yapılar Yasası ile arkeolojik çalışmalar konusunda Bakanlığa verilen görevler "ROB" tarafından yerine getirilmekte, kazı izinlerine ilişkin başvurular bu kurum tarafından incelenmekte ve izinler yine bu kurum tarafından verilmektedir. "ROB" aynı zamanda kurtarma kazıları da yapmaktadır.

Anılan Yasada; arkeolojik kazı izinlerine yönelik izlenmesi gereken yasal prosedür ayrıntılarıyla düzenlenmiştir (Ek: 5).

Kazı için başvuran kişinin kazıları yönetme konusunda ehil olması ve bulunan objeleri kazının devam ettiği süre içerisinde saklayıp muhafaza edebileceği, mevcut ve kullanılabilir bir deposu, ardiyesi veya bir ambarının bulunması gerekmektedir.

Kazı izinlerinin verilebilmesi için gerekli olan yasal kriterleri karşılamanın zorlukları nedeniyle, izinler fiili olarak yukarıda da belirtildiği gibi sadece Devlet kurumlarına, üniversitelere ve belediyelere verilebilmektedir. Zira bu kriterleri ancak bu kurumlar yerine getirebilmektedirler.

Malta Anlaşması olarak da bilinen ve 1992 yılında Avrupa Konseyi (The Council of Europe) tarafından hazırlanan, Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin de Mayıs 2002'de tarafı olduğu "Arkeolojik Mirasın Korunması Avrupa Sözleşmesi" ni imzalayan ülkelerden biri de Hollanda'dır.

Avrupa Konseyi (The Council of Europe) tarafından hazırlanan bu Anlaşma; Avrupanın arkeolojik mirasının daha iyi korunmasını başarmayı amaçlar.

Anlaşmanın en önemli unsurları arasında; yapılaşmaya ilişkin kent ve ülke planlamasıyla ilgili karar alma süreçlerine arkeolojik lobilerin zamanlama açısından tam vaktinde dahil olması ve "suçlu olan öder (The Culprit Pays)" prensibinin uygulanmasının öngörülmesi sayılabilir.

Bu prensip; genellikle çevre yönetimi alanında kabul edilen bir prensibin arkeolojik çalışmalara yansımış halidir. Esasında bunun anlamı, arkeolojik araştırma ve kazılar sırasında hiçbir buluntuya rastlanmasa bile, toprak yüzeyinde ortaya çıkan bozulmaların kapatılma ve düzeltilme masraflarının araştırma ve kazıya ilişkin toplam proje bütçesinden karşılanmasıdır.

Malta Anlaşmasının uygulamaya geçmesiyle birlikte Hollanda Arkeoloji Sistemi bir hayli değişmiştir. Nisan 2000'de Bakanlıkça söz konusu Anlaşmanın hayata geçirilmesine ilişkin çeşitli stratejileri içeren bir yasa tasarısı Parlamento'ya sunulmuş; belediyelere özel alanlarda yapılacak arkeolojik çalışmalar için izin verme yetkisinin tanınması ve Merkezi Hükümete, olağandışı yüksek oranda harcama gerektiren arkeolojik çalışmalara yönelik olarak parasal açıdan ek kaynak sağlanması gibi hükümleri de içeren söz konusu tasarı Mayıs 2002'de Parlamento tarafından onaylanmıştır. Anılan Yasanın Hollanda arkeoloji sektöründe köklü değişiklikler getireceği beklenmekte ve Merkezi Hükümetin arkeoloji sahasına ilişkin merkezîyetçi olan politikasının yerine, yetkilerin merkezden alınması yönünde bir eğilim içine girildiği görülmektedir.

IV - SONUÇ:

Yönetim şekli ve idari yapısı ile Ülkemizden farklılık arzeden, tarihi ve kültürel zenginliği, coğrafi alanı ve nüfusu itibarıyla Ülkemizle karşılaştırıldığında oldukça mütevazı bir konuma sahip olan, ancak nüfusunun eğitim, sağlık, yaşam kalitesi ve ülkenin ekonomik durumuna ilişkin göstergelerine bakıldığında sahip olduğu coğrafya ve nüfusla kıyaslanamayacak ölçüde bir zenginliğe ve refah ortamına sahip olduğu görülen Hollanda'nın, ülkemizle karşılaştırıldığında çok mütevazı olarak nitelediğimiz tarihi ve kültürel mirasının; sahip olduğu ekonomik gücün etkisiyle ve demokratik yapısı içinde şekillenen eğitim düzeyi yüksek vatandaşlar tarafından oluşturulan ve toplumun her alanında kendini gösteren, adeta yönetimle yetkileri olmasa da sorumlulukları paylaşmış olan sivil toplum örgütlerinin de yüksek katılımı ve duyarlılığıyla nasıl korunduğunu, toplum-tarih-kültür buluşmasının daha eğitimin ilk aşamalarında yeni nesillere nasıl verildiğini, tarih ve kültürün, tıpkı eğitim ve bilim gibi, hükümetlerin kendi politikalarından ziyade, nasıl tüm vatandaşları kapsayan ve "Ortak Hollanda" konsepti içinde şekillenen bir devlet politikası olarak görüldüğünü, ülkenin tarih ve kültürünün yaşayan tanıkları olan taşınır ve taşınmaz kültür varlıklarının bir miras olarak toplumla içiçe ve barışık bir şekilde nasıl yaşadığını, yine yoğun bir şekilde ancak kendi kimliğine bir zarar verilmeden bazen bir restoran, bazen bir otel, bazen de bir kafe olarak ülke insanına ve turizmüne nasıl katkı sağladığını, ve tüm bunların oluşumunu etkileyen tarihe, kültüre ve insana bakış açısını bir tarafa iterek, inceleme ve araştırma konumuzu ihtiva eden ve yukarıda ana hatlarıyla anlatılmaya çalışılan; Hollanda'da kültür varlıklarının korunmasına ilişkin olarak var olan yasal ve kurumsal yapılanma ile koruma kültürünün gerçekleştirilmesine yönelik çalışmaların, gerçek ve tüzel kişilere bu hususlarda sağlanan mali, teknik ve idari kolaylıkların değerlendirmesini yapmanın ve bu uygulamalara bakarak ülkemizdeki durumla karşılaştırma yapmaya çalışmanın pek de doğru bir yaklaşım olmayacağı kanaatini taşıdığımızı belirtmekle birlikte, genel hatlarıyla 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunumuza benzer bir şemsiye Yasayla, ancak kurumsal yapılanma ve merkezi idarenin sahip olduğu yetki ve sorumlulukları kullanma ve mevcut idari yapı içerisinde yerel idarelerle paylaşma itibarıyla merkezi olmayan ve gittikçe de merkezîyetçilikten uzaklaşan farklı idari ve kurumsal bir yapı içinde, tarihi ve kültürel varlıkların korunmasına ilişkin olarak var olan yasal ve kurumsal yapılanma ile toplumun tüm katmanları tarafından bu yönde yürütülen çalışmalar göz önüne alınarak;

1) Öncelikle bulunduğumuz coğrafyada var olan sahip olduğumuz zengin tarihi ve kültürel mirasımızın en başta genç kuşaklar olmak üzere tüm yurttaşlara etkin bir şekilde tanıtılması ve sahip çıkılmasının sağlanması yönünde çalışılması, bu amaçla Müzeler Haftası etkinliklerinin de ötesinde, Milli Eğitim Bakanlığı ile ortaklaşa olarak, daha ilköğretimin ilk yıllarından itibaren müfredat programlarına bu amaca yönelik ne gibi ilave katkılar yapılması gerektiği üzerinde çalışılması,

2) Tarihi ve kültürel mirasımızın yaşayan objelerinin bulunduğu müzelerimizin yönetim yapılarına 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunumuzda yapılan yeni düzenlemelerle getirilen yeni yaklaşım ve idare sisteminin, amaçlandığı gibi

etkin bir şekilde işlemlerini sağlayarak, arkeolojik kazılar sonucunda her geçen gün koleksiyonlarını zenginleştiren ancak bu zenginliğini yastık altında tutan alışılmamış yapılarının değiştirilerek, eğitim kurumları ile işbirliği içinde birer eğitim ve kültür merkezi hüviyeti kazandırılmalarının yollarının araştırılması,

3) Tarihi ve kültürel mirası koruma ve yaşatma her ne kadar öncelikli olarak devletin görevi olsa da, bunun tek taraflı yasaklama veya özendirmeyle sağlanamayacağı bilinen bir vakıa olduğu, diğer taraftan parasal maliyeti oldukça ağır olan bu yöndeki çalışmaların, ülkemizin ekonomik durumu göz önüne alındığında tek başına kamu kaynakları kullanılarak finanse edilmesinin de sadece kısa vadede değil uzun vadede bile imkansız olduğu, bu noktalardan hareketle, her ne kadar "sivil toplum" un ruhuna ters olsa da, tarihi ve kültürel mirasın korunması ve yaşatılması konusunda aktif olarak faaliyette bulunabilecek, bu amaç etrafında toplumu harekete geçirebilecek ve gerektiğinde devletin bu yöndeki çalışmalarını denetleyebilecek, ayrıca üyelerinin katkılarını veya yapılabilecek muhtelif kampanya veya etkinliklerden sağlanacak maddi katkıları bu yöndeki çalışmalara kanalize edebilecek, uzun yıllardır var olan ancak bir çoğunun faaliyeti zaten var olan kamusal kaynakları harekete geçirmekten ve müzelerimizin kırtasiye giderlerini finanse etmekten öteye gitmeyen müze vb. sevenler derneklerinin ötesinde, ülkenin genelinde faaliyette bulunabilecek sivil toplum örgütlerinin ortaya çıkması veya var olanlarının etkinliklerinin artırılması için gerekli özendirme (aynı, nakdi yardım, ödüllendirme vb.) çalışmalarının yapılması,

4) 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunumuzda yapılan yeni düzenlemelerle getirilen ve tarihi ve kültürel varlıklarımızın bulunduğu sit alanları, ören yerleri ve etkileşim sahalarının; özetle doğal bütünlükleri içerisinde etkin bir şekilde korunması, yaşatılması, değerlendirilmesi ve toplumun kültürel ve eğitsel ihtiyaçlarıyla buluşturulması, ulusal nitelikteki müzelerimizin etkin ve verimli bir hüviyete kavuşmaları, anıtsal nitelikteki eserlerin de etkin bir şekilde korunmaları, geliştirilmeleri ve tanıtılmaları amacıyla oluşturulmaya çalışılan "alan yönetimi", "müze yönetimi" ve "anıt eser kurulu" gibi ülkemiz için yeni olan ve merkezi ve yerel yönetimlerle konuyla ilgili meslek odaları ve sivil toplum örgütlerini de bir anlamda bu sürece dahil etmeyi amaçlayan yeni oluşum ve yaklaşımlardan, hedeflenen amaçlar doğrultusunda sonuç alınması için samimiyetle çalışılması ve yapılan çalışmaların etkin bir şekilde denetlenmesi,

5) Ülkemizin içinde bulunduğu ekonomik koşullar göz önünde bulundurularak ve tarihi ve kültürel mirasımızın turizm gelirlerine olumlu etkisi dikkate alınarak, Bakanlığımız bütçesine tarihi ve kültürel varlıklarımızın korunmasına yönelik çalışmalarda kullanılmak üzere daha fazla miktarda ödenek konulması ve var olan ödeneklerin daha etkin kullanımı için çaba sarf edilmesi; yine bu tür çalışmalarda kullanılmak üzere belediyelerce Emlak Vergilerine ilave olarak belli bir oranda mükelleflerden para tahsil edilmesi veya Toplu Konut Kanunu uyarınca verilecek kredilerin belli bir oranının yine bu yöndeki bakım, onarım ve restorasyon çalışmalarında kullanılmak üzere yapılan başvurulara verilmesi gibi 2863 sayılı Yasa'da yapılan ve umut vadedilen yeni düzenlemelere benzer, örneğin; spor toto-loto vb. gelirlerinden veya futbol müsabakalarına giriş bilet bedellerinden kesilecek belli bir orandaki paranın Bakanlık bütçesine bu amaçla aktarılması, Toplu Konut Kanunu uyarınca verilecek kredilerde olduğu gibi, özel bankaların da kültürel varlıkların bakım, onarım ve restorasyon çalışmalarında kullanılmak üzere kredi talep eden müşterilerine

belli bir oranda faiz indirimi uygulamaları gibi ilave yeni kaynak ve teşvik unsurlarının araştırılması,

6) Birkaç Müze dışında, halkımızın gelir düzeyi dikkate alındığında Müze ve örenyeri giriş ücretleri yüksek olmasa da, ziyaret etmeyi özendirme açısından getireceği olumlu etki de göz önüne alınarak, belli bir edinme değeri karşılığında Bakanlığımız müzelerinin tamamına giriş hakkı sağlayacak "yıllık müze giriş kartı" basma uygulamasına gidilmesi, hatta bu kartın bedellerini karşılamak üzere sponsorlar bulunmasına çalışılması (örneğin; bir bankanın müşterilerine, bir firmanın çalışanlarına veya öğrencilere ücretsiz vermesi gibi),

7) 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunumuzda yapılan yeni düzenlemelerle Bakanlığımız müzelerine getirilmesi amaçlanan yeni yönetim düzeninde sayılan ve müze müdürleri tarafından yönetileceği belirtilen satış ünitelerinde satılmak üzere; öncelikle ve özellikle tarihi ve kültürel değerlerimizi yansıtan ve/veya ilgili müzeyi veya adı müzeyle anılan eserleri temsil eden, üzerinde hiçbir ibare bulunmasa bile dünyanın her tarafında ülkemizin ve/veya ilgili müzenin adını akla getirecek, taşınabilir ve satılabilir (Ayasofyanın, Galata ve Kız Kulelerinin, Topkapı Sarayının giriş kapılarının veya Sarayın tamamının, Efesin, Peribacalarının, Pamukkalenin, Turuva Atının, Balıklıgölün vb. çok küçük ölçekte alçıdan, ahşaptan veya metalden örnekleri gibi) ürünlerin geliştirilmeye, varolan örneklerin zenginleştirilmeye çalışılması,

hususlarının bu alanda Bakanlığımızca yapılacak çalışmalarda dikkate alınmasının yararlı olacağı sonuç ve kanaatine varılmıştır.

Arz ederim.

Ankara, 22/08/2005

Hasan YILDIZ
Başmüfettiş

KAYNAKÇA

- 1- **Spectrum Sijthoff Atlas Van de Nederlandse**, Leo Noordegraaf, Utrecht/The Netherlands 1985, ISBN 90-274-7410-9, Bibliotheek Den Haag-984 noor,
- 2- **The Netherlands in Perspective**, William Z. Shetter, Utrecht/The Netherlands 1997, ISBN 90-5517-0798, Bibliotheek Den Haag-984 shet,
- 3- **De Staat van Nederland Op Weg Naar 2000**, Marcel Metze, Nijmegen 1996, ISBN 90-6168-462-5, Bibliotheek Den Haag-984 metz,
- 4- **Nederland: ANWB Reisgids**, Gerard M.L. Harmans, Den Haag/The Netherlands 1999, ISBN 2000-04-0-231, Bibliotheek Den Haag-983 harm,
- 5- **The Netherlands (Blue Guide)**, Rachel Esner, New York 2002, ISBN 0-7136-5893-2, Bibliotheek Den Haag-983 esne,
- 6- **Museums Guide, Euregio**, Eurogio 2000, ISBN 2000-50-0-072, Bibliotheek Den Haag- (930-6) eure,
- 7- **Gids Archeologische Monumenten in Nederland**, Saskia van Dockum en Arne Haytsma, Amstelveen/The Netherlands 1997, ISBN 90-6825-1856, Bibliotheek Den Haag- (930-2) gids,
- 8- **Archeologisch Reisboek voor Nederland**, Drs R.H.J. Klok, Bussum 1977, ISBN 90-228-3616-9, Bibliotheek Den Haag- (930-2) klok,
- 9- **Medieval Archeology in The Netherlands**, J.C. Besteman – J.M. Bos – H.A. Heidings, Maastricht/The Netherlands 1990, ISBN 90-232-2413-2, Bibliotheek Den Haag- (930-2) medi,
- 10- **ANWB Archeologieboek Nederland**, Evert van Ginkel – Koos Steehouwer, Den Haag/The Netherlands 1998, ISBN 90-18-00854-0, Bibliotheek Den Haag- (930-2) gink,
- 11- [Http://www.gksoft.com/govt/en/nl.html](http://www.gksoft.com/govt/en/nl.html)
- 12- [Http://www.minocw.nl/english/ministry/chart.html](http://www.minocw.nl/english/ministry/chart.html)
- 13- [Http://www2.minocw.nl/indexocw.jsp](http://www2.minocw.nl/indexocw.jsp)
- 14- [Http://www.minocw.nl/english/index.html](http://www.minocw.nl/english/index.html)
- 15- [Http://www.minocw.nl/english/figures2003/index.html](http://www.minocw.nl/english/figures2003/index.html)
- 16- [Http://www.minocw.nl/english/doc/2003/culturalpolicy2003.pdf](http://www.minocw.nl/english/doc/2003/culturalpolicy2003.pdf)

17- [Http://www.minocw.nl/english/doc/2004/keyfigures9903.pdf](http://www.minocw.nl/english/doc/2004/keyfigures9903.pdf)

18- [Http://www.minocw.nl/english/doc/2004/morethanthesum.pdf](http://www.minocw.nl/english/doc/2004/morethanthesum.pdf)

19- [Http://www.minocw.nl/english_oud/general/figures/pdf/3%20culture%202002.pdf](http://www.minocw.nl/english_oud/general/figures/pdf/3%20culture%202002.pdf)

20- [Http://www.minocw.nl/english_oud/general/facts_and_figures/print_090.html](http://www.minocw.nl/english_oud/general/facts_and_figures/print_090.html)

21- [Http://www.monumentenzorg.nl/uk/index.html](http://www.monumentenzorg.nl/uk/index.html)

22- [Http://www.archis.nl/content/nieuwe-content/WenB-Mw-00.xml.asp?bc=balk1-1-2-3](http://www.archis.nl/content/nieuwe-content/WenB-Mw-00.xml.asp?bc=balk1-1-2-3)

23- [Http://www.archis.nl/content%5cnieuwe-content%5cverdragstekst.xml.asp#_intr_efd200e286](http://www.archis.nl/content%5cnieuwe-content%5cverdragstekst.xml.asp#_intr_efd200e286)

24- [Http://www.archis.nl/content/toc/menu-1-5.asp](http://www.archis.nl/content/toc/menu-1-5.asp)